

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 11 april 2017

T 1492-16

KLAGANDE

Äventyrsgruvan i Tuna Hästberg Ekonomisk Förening, 769621-5537

Danarövägen 33

182 56 Danderyd

Ombud: Jur.kand. ST

MOTPART

TG

Ombud: AK

SAKEN

Fordran

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2016-02-25 samt beslut 2015-09-24 och 2016-01-26 i mål
T 6337-14

_____

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet av hovrättens beslut den 24 september 2015.

Högsta domstolen meddelar inte prövningstillstånd rörande målet i övrigt. Hovrättens avgöranden står därmed fast.

Högsta domstolen förpliktar Äventyrsgruvan i Tuna Hästberg Ekonomisk Förening att ersätta TG för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 16 538 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för detta beslut.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Äventyrsgruvan i Tuna Hästberg Ekonomisk Förening har yrkat att Högsta domstolen återförvisar målet till tingsrätten för ny handläggning.

TG har bestritt yrkandet.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd på det sätt som framgår av punkten 4.

SKÄL

Bakgrund

1. Äventyrsgruvan väckte i tingsrätten talan mot TG och yrkade betalning med 26 075 kr jämte ränta. Kravet gällde ersättning på grund av intrång i

upphovsrätt med anledning av att TG hade publicerat en bild på sin blogg. Enligt stämmningsansökningen avsåg 16 125 kr ersättning för intrånget och 9 950 kr rättegångskostnader. Efter att Äventyrsgruvan gjort en smärre justering av yrkandet för rättegångskostnader utfärdade tingsrätten stämning med föreläggande för TG att svara på käromålet. I stämningen angavs målet med beteckningen T, dvs. som ett ordinärt tvistemål.

2. TG bestred yrkandena. I svaromålet, och även i en senare skrift, uppmärksammade TG tingsrätten på att värdet av vad som yrkades uppenbart understeg hälften av prisbasbeloppet och begärde att målet skulle handläggas som ett förenklat tvistemål (FT-mål). TGs begäran föranledde dock inte tingsrätten att vidta någon åtgärd med avseende på målets handläggningsform. Såvitt framgår av tingsrättens akt ägnades sedan frågan inte någon uppmärksamhet förrän i samband med huvudförhandlingen. Enligt huvudförhandlingsprotokollet ska parterna då ha uppgett att det inte fanns några invändningar mot att målet handlades som ett ordinärt tvistemål. Tingsrätten, som bestod av en domare, lämnade käromålet utan bifall och förpliktade Äventyrsgruvan att ersätta TG för rättegångskostnader med 12 500 kr.

3. Äventyrsgruvan överklagade tingsrättens dom och yrkade i första hand att den skulle undanröjas och målet återförvisas till tingsrätten för förnyad handläggning. Som grund för det yrkandet anförde Äventyrsgruvan att tingsrätten felaktigt handlagt målet som ett ordinärt tvistemål trots att det skulle ha handlagts som ett förenklat tvistemål. I beslut den 24 september 2015 avslag hovrätten Äventyrsgruvans yrkande om undanröjande och återförvisning av målet till tingsrätten. Genom dom den 25 februari 2016 fastställde hovrätten tingsrättens dom och förpliktade Äventyrsgruvan att ersätta TG för rättegångskostnader i hovrätten med 35 062 kr.

4. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd beträffande Äventyrsgruvans överklagande av hovrättens beslut den 24 september 2015 och förklarat frågan om prövningstillstånd i målet i övrigt vilande.

Frågan i Högsta domstolen

5. Frågan i Högsta domstolen är under vilka förutsättningar byte av handläggningsform kan ske från ordinärt till förenklat tvistemål (från T-mål till FT-mål).

Rättslig reglering

6. I tvistemål där förlikning om saken är tillåten ska tingsrätten bestå av en lagfaren domare, om värdet av vad som yrkas uppenbart inte överstiger hälften av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken. Med värde avses det värde som kan antas gälla vid tiden för talans väckande. Vid bedömningen ska inte hänsyn tas till rättegångskostnaderna. (Se 1 kap. 3 d § första och tredje styckena rättegångsbalken.) Bestämmelserna har utan ändring i sak överförts från 1974 års lag om rättegången i tvistemål om mindre värden (småmålslagen).

7. Enligt 18 kap. 8 a § rättegångsbalken är i förenklade tvistemål vinnande parts rätt till ersättning begränsad i olika hänseenden, framför allt i fråga om kostnad för ombud och annan rättslig rådgivning.

8. Av 1 kap. 3 d § rättegångsbalken följer att tingsrätten måste ta ställning till handläggningsform redan när målet kommer in till domstolen. Parterna har ett berättigat krav att från början veta vad som gäller bl.a. för rättegångskostnaderna (se prop. 1986/87:89 s. 151). Det kan noteras att före den 1 juli 2014 var ansökningsavgiften för ordinära och förenklade tvistemål densamma. Numera gäller olika ansökningsavgifter.

9. En tingsrätts beslut om handläggningsform i ett dispositivt tvistemål kommer i regel till uttryck genom att målet får beteckningen T eller FT. Enbart registreringen av målet kan inte anses utgöra ett beslut i nu aktuell mening (se NJA 1999 C 9). När tingsrätten väl börjat handlägga målet, exempelvis genom att utfärda stämning, måste tingsrätten dock anses ha fattat beslut om handläggningsform enligt den beteckning som framgår av handlingarna i målet.

Byte av handläggningsform

10. Frågan är då om en tingsrätt kan ompröva sitt inledande beslut om handläggningsform. Det kan bli aktuellt efter yrkande av någon av parterna men också på tingsrättens eget initiativ. Klart är att rätten kan besluta att ett förenklat tvistemål i fortsättningen ska handläggas som ett ordinärt tvistemål (se t.ex. prop. 1973:87 s. 175 f.).

11. En övergång från ordinärt till förenklat förfarande har setts som mer problematisk. Vad som framför allt skapar svårigheter är de olikheter som finns i fråga om rätten till ersättning för rättegångskostnader. Om tingsrätten handlägger målet som ett ordinärt tvistemål, kan parterna utgå från att begränsningsregeln i 18 kap. 8 a § rättegångsbalken inte är tillämplig och anpassa sin processföring till detta. Ett förordnande om förenklad handläggning kan då – under pågående rättegång – ändra förutsättningarna för parterna.

12. En övergång till förenklat förfarande ska därför inte ske, när käranden inskränker käromålet så att tvisten kommer under värdegränsen. Kännetecknande för sådana fall är emellertid bl.a. att det ursprungliga beslutet om ordinär handläggning var riktigt och att förhållandena ändrats därefter (jfr 1 kap. 3 d § tredje stycket rättegångsbalken där det sägs att värdet vid tiden för talans väckande är avgörande). Den nu aktuella situationen är annorlunda

så tillvida som det ursprungliga beslutet om handläggningsform var felaktigt; målet borde från början ha handlagts enligt den förenklade ordningen.

13. Den betydelse som de skilda reglerna kan få, bl.a. i fråga om rättegångskostnader, har lett till att part kan utverka ett särskilt beslut i frågan om handläggningsform och även överklaga ett sådant beslut (49 kap. 4 § rättegångsbalken). Det är sålunda inte uteslutet att en ändring kan ske i de fall då tingsrätten i processens inledande skede har fattat ett oriktigt beslut, exempelvis på grund av en felaktig värdering av tvisteföremålet eller av det skälet att målet av förbiseende har fått fel beteckning.

14. Det ligger i sakens natur att frågan om en ändring till förenklad handläggning bör tas upp på ett tidigt stadium av processen, innan parterna har inrättat sig efter den ordinära ordningen. Som utgångspunkt måste gälla att en part kan nå framgång med ett yrkande bara om det förs fram första gången parten yttrar sig efter det att handläggningsordningen framgår för henne eller honom. Ett bifall till ändrad handläggning bör dock inte generellt uteslutas i situationer där processen har nått längre. Exempelvis kan det i ett enskilt fall förhålla sig så att det inte på detta stadium har uppkommit ytterligare rättegångskostnader av någon betydelse. Förutsättningarna för tingsrätten att på eget initiativ ändra handläggningsformen bör bedömas på motsvarande sätt.

15. Den som enligt 49 kap. 4 § rättegångsbalken vill överklaga ett beslut om handläggningsform ska anmäla missnöje med beslutet inom en viss kortare tid. Om så sker bestämmer tingsrätten om beslutet ska få överklagas särskilt eller i samband med tingsrättens slutliga avgörande i målet. Om parten inte ges möjlighet att föra särskild talan, kan det alltså innebära att hovrätten först sedan tingsrätten har dömt i målet efter en ordinär process har att ta ställning till om det borde ha skett en övergång till förenklat förfarande. I princip måste det vara möjligt för hovrätten att bifalla ett sådant överklagande, om det fanns

förutsättningar för detta vid den tid då parten framställde sitt yrkande vid tingsrätten.

16. En särskild fråga, som aktualiseras i detta mål, är hur situationen ska bedömas om tingsrätten avgör målet utan att ta ställning till en parts begäran om ändrad handläggningsform. Lagstiftningen bygger på tanken att hovrätten ska kunna ändra handläggningsform bara efter överklagande av tingsrättens beslut i frågan (se NJA 1982 s. 723). Detta kan dock inte anses ta sikte på den situationen att tingsrätten har låtit bli att fatta beslut med anledning av parts yrkande.

17. Frågan är då om parten i ett sådant fall kan få handläggningsformen prövad genom att i överklagandet av domen göra gällande att domvilla har förekommit vid tingsrätten. Att hovrätten i det läget skulle kunna besluta om en övergång till ett förenklat förfarande kan synas olämpligt, särskilt som det ju skulle innebära att begränsningsregeln för rättegångskostnader i 18 kap. 8 a § rättegångsbalken fick betydelse även för ersättningen vid tingsrätten. Emellertid är det inte en godtagbar ordning att en part felaktigt förpliktas att ersätta rättegångskostnader som en följd av att tingsrätten har underlåtit att pröva ett yrkande av parten.

18. Det måste därför vara möjligt för hovrätten att efter ett överklagande av domen ändra handläggningsformen i den angivna situationen, när parten trots ett yrkande inte fått frågan prövad vid tingsrätten. En förutsättning för detta får dock anses vara att det är just den överklagande parten som har framställt det obesvarade yrkandet vid tingsrätten. Vidare krävs att det fanns förutsättningar för att ändra handläggningsformen när yrkandet framställdes vid tingsrätten. Hovrätten får då i enlighet med 50 kap. 28 § rättegångsbalken ta ställning till om felet kan avhjälpas genom att tingsrättens beslut om rättegångskostnader ändras.

Bedömningen i detta fall

19. Tingsrätten har felaktigt handlagt det överklagade målet enligt de ordinära reglerna, trots att värdet av vad som yrkats uppenbart inte överstigit 22 250 kr, som var hälften av prisbasbeloppet när talan väcktes. Frågan om målets handläggningsform har emellertid underställts hovrätten för prövning först efter att tingsrätten meddelat dom i själva saken. Tingsrätten har visserligen inte tagit ställning till de yrkanden om övergång till förenklad handläggning som framställdes där. Det var emellertid inte Äventyrsgruvan som yrkade en ändrad handläggningsform, och tingsrättens felaktiga beslut om handläggningsform kan därför inte rättas till i detta fall.

20. Det nu aktuella beslutet, som innebar att hovrätten avslog Äventyrsgruvans yrkande om undanröjande och återförvisning till tingsrätten, ska därför stå fast. Det saknas skäl att meddela prövningstillstånd i målet i övrigt.

21. Vid denna utgång ska Äventyrsgruvan ersätta TGs rättegångskostnader i Högsta domstolen. Vad TG begärt i ersättning är skäligt.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Ella Nyström, Agneta Bäcklund, Lars Edlund (referent) och Stefan Johansson
Föredragande justitiesekreterare: Anders Lundmark